

ból való. Révai nem hagyja figyelmen kívül azt az örök igazságot, hogy mindenütt a fiatalság, az új nemzedék csoportosul a Jövőnek nagy és éppen ezért sorsdöntő gondolatai körül. Viszont éppen pedagógiai tapasztalatai tárják fel előtte, hogy az ilyen általános tömörülési lázban nem lehet közömbös, hogy a fiatalság barna vagy vörös inget visel-e.

Mindezen eszmék továbbplántálója a sajtó, amelyről a szerző szintén sok megszívlelendő tanácsot ad diákjainak. Meggyőző fejtegetései során döbbenünk rá hogy mindennap olvassuk az újságokat s az újságok számon tartanak mindent, csak az újságokat nem tartja számon senki. Hazai és világtörténelmi példákkal illusztrálja, mennyire fontos lenne azt is vizsgálni: kik adják ki az újságot, mit akarnak vele; ki áll a háttérben, mi a célja, az eszközei s főképp mi a hatása. Máskülönbén ellenőrzés nélkül játssza végig játékait közéletünknek és erkölcsi világunknak egyik legfontosabb tényezője. Generációk javára, generációk vesztére, ahogy jön. Kétszeresen veszélyes lehet ez a szellemi nagyhatalom a járatlan diák életében, aki a sorok léckerítése mögött rejlő célzat egyik felét nem érti, másik felét félreérti és lassankint teljesen a lap gondolatvilágának szuggesztív hatása alá kerül.

Az ifjúkornak legkritikusabb ideje a pubertás néhány éve, amikor minden érzéke megrészesülve kavarg, amikor elég ennyi: „nem szabad“, a függetlenségét féltő ellenkezés már is makacsságban tör elő. Amikor forradalom feszül benne a szülői ház és a nevelő józan mérséklésével szemben, amikor a lázadás szelleme hevíti minden megkötöttség és törvényes korlátozás ellen. Ekkor odaállítja Révai lelki gyermekei elé a „Herrenmensch“ márványalakját, aki nem téveszti össze a szabadságot a szabadossággal, aki akkor a legszabadabb, mikor etikai fölényével és határozottságával meg tud hódolni az isteni és emberi törvények előtt.

A könyv fejtegetésein átút az ifjúságért aggódó pedagógus lelkesedése és szinte páratlanul álló olvasottsága. A klasszikus irodalom belső, immanens erőit épűgy felhasználja bizonyítékaiban, mint a modern szellemek tanúságtételét az etikai világrendről. Megállapításai nem zürzavaros, tetszetős elméletek alkimista tégelyeiből kerültek ki, hanem az örökéletű „anima Christiana“ magasabbrendű értelmezéséből. Nem kényszeríti leveleit pszichológiai schémák keretei közé, hanem spirituális értékszemléletét és sokrétű problematikáját elevenen beleszóvi abba a forrón lüktető ifjú lelkiületbe, amelynek a könyv szinte élő irodalmi vetülete. S így sikerült azokat egy szellemi világrend akusztikájába beleállítani, abba a szellemkozmoszba, ahonnan a mai sivár, agyonorganizált emberiség a szebb élet ígézetét várja. Meggyőződésünk, hogy könyvének eleven hatására kevesebben lesznek ifjaink közt a téveszmék ályvjárói, kevesebben azok a konjunktúra-keresztények, akik a metafizikai eszményeket csupán egyéni érdekeik takarójának használják. Őszinte kívánságunk, hogy ifjúságunknak ez a lelkes barátja ne jusson Cassandra sorsára.

Visy József.

Szántó Lőrinc: A magyar nyelv és irodalom tanítása. (A Gyakorló Polgári Iskola Könyvtára XVII.) Szeged, 1937. 305. l. 8°.

Európaszerte nemzetnevelési rendszerek gyakorlati alkalmazásával kísérleteznek s anyanyelvünk pedagógiája mindamelllett érthetetlen mellőzésben részesült. Hazafias nevelésünket csak egy gyökértelen szólamkincs táplálta s e terhes retorikai hagyaték, már benső lényegénél fogva is, ellenezegült a tárgyszerű módszertani törekvéseknek.

Anyanyelvünk pedagógiáját egyetemesen összegező művek még alig láttak

napvilágot s vonatkozó irodalmunk csupán részletkérdések megoldásán munkálkodott. Szántó Lőrinc ennél fogva is korszaknyitó művet bocsát útjára, mert a magyar nyelv és irodalom minden tanítás-módszertani kérdéséről elvi jelentőségű megállapításokat tesz, melyeket szemléltető példatárával kísér.

Előszóul (3—4. l.) Dr. Sándor István főisk. r. tanár szakirodalmunk hiányának sajátos okait fürkészi s általában jellemzi a szerző munkamódszerét ilyenműnek: ... „az élet gyakorlati feladataihoz alkalmazkodva a jól kiegyensúlyozott egyszerűség ösvényén halad.“ E módszertani vezérkönyv elsősorban a polg. iskolák szükségleteit célozza, de egyetemes szempontjai révén kiváló segédeszközt jelent a közép- és szakiskolai oktatás szolgálatában is.

Szántó Lőrinc a Bevezetésben (5—6. l.) rendszerbe foglalja a magyar nyelv és irodalom szerteágazó kapcsolatait. Mielőtt azonban ezeknek tüzetes elemzésébe bocsátkoznék, a részletes helyi tanmenetnek (I—IV. o.) mintaszerű táblázatos kimutatását közli (7—11. l.). Ezzel különösen a kezdő tanévek szempontjából tünteti el az első akadályokat s tanmenetének gyakorlati használhatóságát már a rovatok megválasztásával is igazolja (Hónap, hét, óra, A tanítás anyaga, Házi olvasmány, Könyv nélküli, Irodalomismeret, Nyelvhelyesség, Régi nyelv, Tájnyelv, Helyesírás, Fogalmazás). Itt legfeljebb csak azt kifogásolhatjuk, hogy a többi tárggyal való kapcsolatnak (koncentráció elve) nincs meg az állandó rovata.

Olvasmány- és irodalomismeret c. fejezetben (142—248. l.) a helyes olvasástanítás révén el akarja vezetni a gyermeket a magasabbrendű szellemi szórakozás útjára s önálló ismeretszerzésre nevel. E részben találkozunk egyébként a legsikerültebb mintatanításokkal is. A tanítás munkájának lélektani elemzéséből kiindulva szerzőnk az alábbi módszeres egységekre épít: I. Számonkérés II. Ráhangelés III. Célkitűzés IV. Tárgyalás: a.) Olv. bemutatása b.) Olv. elemzése. V. Összefoglalás ...

Művének soronlévő fejezete (Nyelvismeret és nyelvápolás 249—271. l.) hasonlóként életrevelő gondolatok tárháza [Ennek problémakörei: I. Nyelvünk jelentősége, tanításának irányai, célja. II. A tanítás anyaga. III. A tanítás módszeres alapelvei, és a tanítási óra módszeres felépítése. IV. A helyesírás tanítása. V. Gyakorlati tanítások.] Magyar tanárra valló élvezetes stílusban megírt munkájának olvasása során eljutottunk gondolatfűzésének tulajdonképpeni zárókövéhez: a fogalmazás tanításához (273—295. l.). Idős kartársaink is nem egy ízben értek válaszüthoz, midőn a fogalmazási óra módszertani menetébe egy kis életet, elevenséget akartak belecsempészni, a nélkül azonban, hogy a módszeres pedagógia épülete össze ne omoljék. Szakirodalmunk e téren jórészt csak elméleti ízű munkákat termelt s a gyakorlati élet síkján mozgó szerzők pedig belekerültek e résztárgy szövevényeibe s éppen ezért nem nyújthatták e módszertani problémáknak összefüggő, elvszerű tételekből kifarjadó rendszerét. Anyanyelvi oktatásunknak valóban ez a legnehezebb területe. Legtöbb módszertani értekezés ott esik tévedésbe, hogy az élőszóban való kifejezést merev kínai-fallal elválasztja az írásbeli fogalmazás tervszerű gyakorlásától. Szerzőnk vonatkozó célmegjelölése minden eziránti kétséget kizár [273. l.] A fogalmazás-tanítási kérdések nála szembeszököen kifejeződtek, amit szóbanforgó fejezetének kiképzése is igazol [A fogalm. tanítás célja. Szó és írásbeli fogalm. Kötött és szabad fogalm. Nevelő fogalm. ...] Nevelői hivatástudat melengeti át e fejezet minden egyes sorát. Anyanyelvünkért való lelkesedése fokozottabb módszertani erőfeszítésekre sarkalja s a III—IV. részben eléri csúcsteljesítményét. Rokonszenves tárgyszeretéből eredő lendülete azonban továbbmenést parancsol, s nyújtott teljesítményét

a fejlődéssor csupán egyik láncszemétől tartja s e kérdéscsoport bétetözési munkálatait a közeljövő időterébe rögzíti (273. l.).

Mivel az ügyiratok szerkesztésének gyakorlása — tantervszerűleg — a magyar nyelvű tanulmányok körébe tartozik, ez óra menetének fejtegetésével zárja pedagógiai gondolatait (279—298. l.).

Vázlatosan érintett fejezeteinek értékállóságát azzal is biztosítja, hogy mindegyik végén gazdag (magyar- és németnyelvű) irodalmat közöl s ezáltal megkönnyítette részükre az ellenőrzés és továbbképzés lehetőségét. Rendszerezésében merőben újszerű, s a részletterületeket egybefoglalja előadásának állandó kísérője: a logikus okfejtés, mely a magyar nyelv és irodalom ágaiból egységes foglalkozásrendszert alkot. Szántó Lőrinc műve anyanyelvünk pedagógiáját egész terjedelmében iparkodik felölelni. Könyvéből egy nagyszerű munkaközösség körvonalai bontakoznak ki, melynek középpontja a gyermek öntevékenysége. Munkamódszerével megvalósíthatók anyanyelvi oktatásunk reformgondolatai s a magyar nyelv és irodalom tanítása általuk kilép szűkreszabott medréből s a gyermek életszükségletévé emelkedhetik.

Wagner Ferenc.

Szemelvények a magyar történelem latinnyelvű kútfőiből. (Partes e fontibus historiae Hungaricae latinis selectae.) Összeállították és kiadták: Eperjessy Kálmán és Juhász László. MCMXXXV. Kir. Magy. Egyetemi Nyomda, Bp. 266. l. 8°.

A középiskolai történelemoktatás legsúlyosabb kérdése az életközelségi elv megvalósítása. Természettudományi tárgyaknál e szempont gyakorlati alkalmazása aránylag könnyebben elérhető a külső szemléltetés eszközeinek igénybevételével.

Korszakok belső összefüggéseit, eseményalkató tényezőknak a szerepét, melyek egyszersmind a kultúrateremtés folyamatának megértetői, nem lehet azonban érzékileg észrevetnünk. Ennélfogva az egykorú emlékek szakavatott megszólaltatása képezi a középiskolai történelemtanítás alapfeltételét is. Eperjessy—Juhász művét megelőzően közkeletű segédkönyvnek számított a Marczali Henrik szerkesztette: *Enchiridion Fontium Historiarum Hungarorum* (Bp. 1901.), mely a mai kor szükségleteit már nem elégíti ki. Annál inkább hízagpótló jelentőségű az alább ismertetett mű, mely szaktörténész és klasszikus-filológus együttes fáradozásának az eredménye. E válogatott szemelvényekből összeállított könyv a magyar történet ezredéves időterének minden nevezetesebb alkotmányjogi és elbeszélő kútfőjét napvilágra hozza s szavahihetőségét külön növeli, hogy legtöbbször eredeti kéziratok nyomán készült, illetőleg ennek híján elsőrendű kritikai szövegkiadásokat használtak.

Szerkezeti szempontból, Eperjessy—Juhász munkája, az alábbi tagolódást mutatja:

Pars I. (Sanctus Stephanus, S. Ladislaus, Colomannus, Andreas II., Bela IV., Ladislaus IV., Andreas III., Ludovicus I., Sigismundus, Albertus, Joannes de Hunyad gubernator, Ladislaus V., Matthias I., Uladislaus II., Ludovicus II., Ferdinandus I., Maximilianus, Rudolphus, Matthias II., Ferdinandus II., Ferdinandus III., Leopoldus I., Franciscus Rákóczi princeps, Carolus III., Maria Theresia, Josephus II., Leopoldus II., Franciscus. E rész a törvényhozás munkájának nevezetesebb szemelvényeit tartalmazza.)

Pars II. egybefoglalja a következő elbeszélő kútfők jellemzőbb szövegrészeit: Ekkehardus, *Legenda Maior S. Stephani regis*, *Legenda Minor S. Stephani regis*, *Legenda S. Emerici ducis*, *Vita S. Gerardi*, *Otto episcopus Frisingensis*, *P. magister*, *Frater Richardus*, *Rogierus Magister*, *Magister Simon de Keza*, *Chronica*